

LO-ekonomernas manifest

Den ekonomiska politikens övergripande mål

Den ekonomiska politikens övergripande mål bör vara tre: full sysselsättning vid hög sysselsättningsgrad, hög tillväxt och jämn inkomstfördelning. Låg och stabil inflation är en förutsättning för att dessa mål ska kunna nås. Både tilltron till välfärdsstaten och möjligheten att motverka konjunktursvängningar med finanspolitik kräver uthålliga offentliga finanser. En restriktion för att på lång sikt nå den ekonomiska politikens mål är att resursutnyttjandet är ekologiskt hållbart.

Skillnader i inkomster och ekonomiska resurser

Den ekonomiska politikens avvägning mellan effektivitet och jämlikhet bör vara sådan att skillnaderna i ekonomiska resurser kan minskas från nuvarande nivå. I ekonomiska resurser inbegrips såväl tillgången till utbildning och hälsa, som inkomster. Att arbetskraften har goda kunskaper och god hälsa bidrar till en jämn fördelning av lönerna. LO-ekonomernas syn är att ekonomisk effektivitet och rättvis fördelning, med rätt utformning av trygghetssystemen, kan utgöra varandras förutsättningar.

Inkomstskillnaderna – både i disponibelinkomst och i bruttolinkomst – minskar främst genom en ekonomisk politik inriktad på full sysselsättning. Den är ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor för en långtgående utjämning av inkomster. En lönepolitik inriktad på utjämning av löneskillnader är ytterligare ett villkor, vilket kräver att löntagarna har starka och legitima förhandlande organisationer. En ambitiös fördelningspolitik baserad på ett solidariskt skatteuttag är ett tredje villkor att uppfylla.

En generell välfärd som garanterar tillgången till god utbildning och sjukvård oavsett individens inkomst samt innefattar inkomstrelaterade socialförsäkringar ger en mycket omfattande utjämning av individernas välfärd och levnadsnivå över livsrytmen och mellan individer.

Den ojämna fördelning av kapitalinkomster som följer av ojämn fördelning av sparande och förmögenheter, motverkas av ett omfattande kollektivt sparande i statliga eller kollektivavtalade trygghetssystem.

Strukturomvandling

På 1950-talet etablerade LO-ekonomerna Gösta Rehn och Rudolf Meidner ett synsätt på lönepolitik och ekonomisk politik betecknat ”Rehn-Meidner-modellen”. Återhållsam finanspolitik, aktiv arbetsmarknadspolitik och solidarisk lönepolitik genom samordnade löneförhandlingar, var hörnstenar i denna modell. Modellen är fortsatt basen för LO-ekonomernas synsätt på strukturomvandling och lönepolitik. Argumentationen för solidarisk lönepolitik och samordnade löneförhandlingar istället för lön efter enskilda företags och branschers bärkraft, står sig väl än idag. Idag sker strukturomvandlingen främst genom att lågproduktiva arbetsuppgifter snarare än företag och branscher slås ut. Avgörande för att en sådan lönepolitik skall fungera är att utbildning från förskola till gymnasium bidrar till en generellt hög utbildningsnivå.

LO-ekonomernas syn är att det är samhällsekonomiskt önskvärt och möjligt att nå full sysselsättning samtidigt som strukturomvandlingstakten i ekonomin hålls hög. För att göra detta möjligt krävs en kontinuerlig uppgradering av löntagarnas kompetens genom utbildningsinsatser. Därutöver krävs för vissa grupper subventionerad sysselsättning. Genom en medveten politik kan då ekonomin utvecklas i riktning mot högre produktivitet.

Lönepolitik

Löneutrymmet bestäms i en avvägning mellan reallön och sysselsättning.

Löneökningarna bör styras av en lönenorm. Den bör utgå ifrån en huvudregel och en biregel. Huvudregeln bör vara att löneökningstakten i Sverige ska vara i takt med en konkurrensvägd genomsnittlig lönekostnadsutveckling i ett urval av andra europeiska länder. Biregeln bör vara att när pris- eller produktivitetsutvecklingen i Sverige avviker från jämförelseländerna så ska lönenormen justeras utifrån ett antal indikatorer.

Normering av löneökningstakten bör gälla hela arbetsmarknaden. Löneutrymmet ska definieras före skatt.

Full sysselsättning vid hög sysselsättningsgrad

Full sysselsättning är ett läge när alla som kan och vill arbeta också har ett arbete.

Arbetslösheten är då låg. Full sysselsättning kan dock råda vid såväl låg som hög sysselsättningsgrad. Målet bör dessutom vara en så hög sysselsättningsgrad som behövs för att finansiera välfärden. Det handlar om att uppnå både full och hög sysselsättning. Genom att inkludera marginaliserade grupper och motverka diskriminering kan sysselsättningsgraden ökas påtagligt.

Den arbetslöshet som kvarstår på lång sikt brukar kallas jämviktsarbetslöshet.

Jämviktsarbetslösheten beror på att den nivå för den generella reallön som etablerats inte är förenlig med full sysselsättning, att de arbetssökande inte har kompetens som motsvarar arbetsgivarnas krav till rådande löner eller att sökprocessen på arbetsmarknaden inte fungerar tillräckligt väl. LO-ekonomerna anser att jämviktsarbetslösheten kan och bör påverkas nedåt genom uthålligt hög efterfrågan, stabil lönebildning och strukturpolitik såsom utbildning och regler som hävdar arbetslinjen.

Arbetslinjen

Arbetslinjen går ut på att ta till vara varje människas vilja och hela förmåga att arbeta, hellre än att enbart ge kontantstöd till dem som inte själva finner sin plats på arbetsmarknaden. Arbetslinjen är en viktig del av sysselsättningspolitiken. Genom att rusta människor för de jobb som finns att få och genom kraven på att arbetslösa aktivt söker arbete upprätthålls arbetsutbudet. Arbetslinjen inkluderar även att det ska löna sig att arbeta. Detta uppnås både genom hög lön, självrisk i inkomstförsäkringarna och genom att arbete kvalificerar för olika inkomstförsäkringar. Det gäller arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring, föräldraförsäkring och framför allt pensionssystemet utöver garantipensionen.

Konjunkturstabilisering

LO-ekonomerna har en keynesiansk grundsyn i meningen att nominella löner är stela nedåt. Detta medför att ekonomin inte alltid rör sig mot fullt resursutnyttjande. Därför behövs en konjunkturstabiliserande politik. I den ekonomisk-politiska regim som Sverige har, är det Riksbanken som genom penningpolitiken har i uppdrag att stabilisera efterfrågan. Vid konjunkturarbetslöshet bör efterfrågan stimuleras så att jämviktsarbetslösheten kan nås. Vid risk för överhettning bör efterfrågan stramas åt. Finanspolitiken bör främst bidra genom starka automatiska stabilisatorer. Även om penningpolitik och automatiska stabilisatorer är huvudinstrument finns det situationer, exempelvis ekonomiska krislägen, då finanspolitiken bör användas diskretionärt för stabilisering.

Förmågan att agera konjunkturpolitiskt med finanspolitik påverkas i hög grad av hushållens tillit till statens förmåga att senare finansiera en expansion av utgifter eller sänkning av skatter. Om hushållen inte har tillit till statens förmåga kommer de att svara på en finanspolitisk expansion med ökat sparande. Effektiv keynesiansk stabiliseringspolitik förutsätter därför förutsägbarhet och goda offentliga finanser.

Den sammantagna ekonomiska politiken bör bedömas utifrån de tre makroekonomiska balanserna: bytesbalans och finansiellt sparande i offentlig respektive privat sektor. Skälet till det är att en förändring i dessa balanser kan påverka både den reala (dvs. produktion och sysselsättning) och finansiella stabiliteten i ekonomin.

Offentliga finanser

Framtida kostnadsökningar för sjukvård och äldreomsorg motiverar att de offentliga finanserna under en begränsad tid visar överskott över en konjunkturcykel. Skuldsättningen behöver dock inte minska i alla konjunkturlägen utan de offentliga finanserna skall kunna motverka en lågkonjunktur. En väl avvägd finanspolitik minskar behovet av en hög nominell ränta. Det håller nere både realränta och kapitalavkastningskrav i näringslivet och gynnar därmed utvecklingen av produktion och sysselsättning.

Budgetsystemen bör inkludera samhällsekonomisk hänsyn. Utgiftstak kan användas av staten som en metod för styrning av de offentliga finanserna. Om utgiftstak används måste de ha betydande marginaler för att kunna hantera stabiliseringspolitiskt motiverade utgifter.

Penning- och valutapolitik

LO-ekonomerna värnar om en låg och stabil inflation. Det ger förutsättningar för ökade reallöner och låg realränta. I normalfallet stabiliseras inflationen om riksbanken ser till att det varken uppstår för svag eller för stark efterfrågan på varor och tjänster i förhållande till resurstillgången i ekonomin. Penningpolitiken bör bedrivas av en självständig riksbank med ett tydligt mål för inflationen vilket stabiliserar inflationsförväntningarna.

LO stöder en penningpolitik som innebär att riksbanken inte i alla lägen fokuserar på inflationen i närtid. Politiken bör vara så flexibel som förtroendet för banken tillåter

genom att ta stor hänsyn till resursutnyttjandet och inte försöka att snabbast möjligt återföra inflationen till målet.

Ett lands val av valutapolitik påverkar handlingsutrymme och instrument i penningpolitiken. Rörlig växelkurs underlättar stabilitet i produktion och sysselsättning i en öppen ekonomi i en värld med fria kapitalrörelser. En fast växelkurs är svår att upprätthålla vid fria kapitalrörelser. LO-ekonomerna är neutrala inför ett ekonomisk-politiskt val mellan flytande växelkurs eller deltagande i en valutaunion. Båda regimerna har för- och nackdelar som kan hanteras genom institutioner och ekonomisk politik.

Skattepolitik

Skattepolitiken bör utöver huvuduppgiften att finansiera välfärdstatens utgifter, både bidra till en rättvis fördelning av samhällets resurser, och ett effektivt utnyttjande av produktionsresurserna. Skattesystemet, tillsammans med transfereringarna, ska utformas så att människor i minsta möjliga mån avstår från att arbeta, eller från att gå upp i arbetstid. Skattesystemet ska präglas av stabilitet, enkelhet och överskådlighet för att kunna vara legitimt. De administrativa kostnaderna ska vara låga.

Likformig beskattning är den handlingsregel efter vilken skattesystemet huvudsakligen bör utformas. Den innebär att skattesystemet ska vara neutralt i beskattningen av produktionssektorer och konsumtionsvaror. Vissa negativa externa effekter av produktion och konsumtion, till exempel skador på människa och miljö, bör beskattas genom punktskatter. Eftersom inkomstskillnaderna i samhället är stora behövs vissa progressiva inslag.

Marknadsekonomi

I en marknadsekonomi görs ekonomiska transaktioner genom frivilliga avtal om utbyte av varor och tjänster mellan producenter och konsumenter. Väl fungerande marknader är unika i sin förmåga att skapa effektivitet i användandet av de tillgängliga resurserna. Väl fungerande varu- och tjänstemarknader kan sänka jämviktsarbetslösheten. Det är inte möjligt eller önskvärt att hantera alla de beslut om prissättning som sker på en marknad med politiska beslut.

Marknader kan dock inte hantera produktionen och prissättningen av alla varor och tjänster. Arbetsmarknaden är väsensskild från andra marknader. Den bör regleras genom lag och avtal. Eftersom inga marknader karaktäriseras av perfekt konkurrens krävs dock offentliga regleringar. Aktörerna har inte heller samma eller fullständig information. Enskilda konsumenter och enskilda löntagare är underlägsna företagen vad avser resurser och möjligheter att hävda sina intressen.

Globalt och nationellt

Sverige är en liten del av världsekonomin och de globala marknaderna anger ramen för utvecklingen i Sverige. Inom ramen finns dock viss möjlighet för Sverige att påverka utvecklingen. På global nivå bestäms framför allt det internationella kapitalavkastningskravet samt teknikutvecklingen. De nationella institutionerna avgör hur Sverige möter dessa och vilket utfallet på arbetsmarknaden blir.